

О. Г. Аркуша, М. М. Мудрий

Галичина

ГАЛИЧИНА – історико-географічний край на Північ від Карпат у басейні річок Дністер (верхня і середня течії), Західний Буг (верхня течія), Сян (верхня течія). За сучас. адм. поділом охоплює тер. Львів., Івано-Фр., Терноп. (окрім пн. частини, яка належить до Волині) областей України, а також сх. повіти Підкарпат. воєводства Польщі. Її площа у межах України становить 49,5 тис. км², насел. – понад 5 млн осіб. Знаходиться у лісовій і лісостеповій (включаючи передгір'я і гори) природно-геогр. зонах.

Назва краю походить від назви столиці Галицько-Волин. князівства – м. Галич, що в межах сучас. с. Крилос Галиц. р-ну Івано-Фр. обл. До серед. 12 ст. інформація про Г. обмежена кількома уривковими літопис. повідомленнями, зокрема про племена бужан, тиверців і карпат. хорватів, які проживали тут. У середні віки її тер. була об'єктом гострого суперництва між Київ. Руссю, Польщею, Угорщиною і Литвою, внаслідок чого у 1199 Г. увійшла до складу Галицько-Волин. князівства, а у 1387 – до Польс. королівства, спершу як Королівство Русі, де зберігався давньорус. устрій, згодом – як Руське (1434) і Белзьке (1462) воєводства. Вхідження галиц. земель до Польс. королівства (від 1569 – Речі Посполитої) призвело до поступового обмеження політ. прав укр. насел. і колонізації його провід. верств. Українська (за тогочас. термінологією – руська) етнічна свідомість у Г. зберігалася серед галиц. селянства, частково міщанства і дрібної шляхти. Організац. осередками укр. нац.-культур. життя стали братства. Важливу роль у формуванні нац. ідентичності галиц. українців відіграла місц. правосл. Церква, з ініціативи якої 1596 було укладено Берестей. церк. унію, хоча уніат. Церква утвердилася в Г. тільки на межі 17–18 ст. Українці Г. взяли участь у Нац.-визв. війні під проводом Б. Хмельницького, однак широкого розмаху повстан. рух тут не набув.

Унаслідок 1-го (1772) поділу Польщі Г. увійшла до складу Австр. монархії і разом з частиною польс. земель була виділена в окрему провінцію з центром у Львові. Після деяких територ. змін у серед. 19 ст. ця провінція отримала назву «Королівство Галичини і Володимирії (Лодомерії) з Великим князівством Краківським, князівствами Освенцімським і Заторським» (етнічну укр. частину провінції називали Сх. Г.). Політ.-правовим аргументом приєднання стала приналежність цієї тер. у період Галицько-Волин. князівства до Угорщини. У складі

Австр. (від 1867 – Австро-Угор.) імперії Г. залишалась аж до її розпаду в 1918. За тер. (78,5 тис. км²) вона була найбільшою австр. провінцією. 1910 тут проживало 8,0 млн осіб, з них 5,2 – у Сх. Г. У 1900 частка поляків у підавстр. Г. становила 45,8 %, українців – 42,4 %, євреїв – 11,0 % (дані подано за віросповіданням, відповідно – римо-католики, греко-католики, юдеї), при цьому в містах українці за чисельністю помітно поступалися полякам і євреям. За етніч. ознакою провінція умовно поділялась на Зх., зі знач. чисел. перевагою польс. насел., і Сх., де українці становили 63,4 %, поляки – 22,7 %, євреї – 12,9 %. Кордоном укр.-польс. розмежування була р. Сян. За соц. приналежністю основу укр. насел. Г. становило селянство, громад. самосвідомість якого після скасування особистої залежності (1780-і рр.) й панщини (1848) швидко зростала. Однак найбільш нац. свідомою верствою укр. насел. Г. до поч. 20 ст. залишалось греко-катол. духовенство. Поляки у Сх. Г. були представлені переважно великими та середніми землевласниками. Їх соц. конфлікт з укр. селянством став одним із чинників польс.-укр. протистояння. Польс. аристократія, яка походила в основному з полонізов. укр. шляхет. родин, вважала Сх. Г. «своїм» краєм і претендувала на роль його провід. верстви.

Економіка Г., як і ін. провінцій Австро-Угорщини, розвивалася в умовах віднос. госп. самостійності: щороку органи крайового самоврядування формували місц. бюджет і мали право самостійно розпоряджатися певними коштами, осн. джерелом надходження яких було додатк. оподаткування. У 1900 77 % насел. Г. працювало у с. госп-ві (українців – 94 %, поляків – 74 %, євреїв – 26 %). Селян. господарства у краї розвивались в умовах гострої нестачі землі, що зумовило на межі 19–20 ст. масову с.-г. еміграцію до Зх. Європи й Америки. Для їх підтримки у 2-й пол. 19 ст. почали створюватись фінансово-кредитні й кооп. установи, серед них укр. – об'єднання спожив. кооперації «Народна торгівля» (1883), кооп. банк «Дністер» (1895). Екон. потенціал Г. значно поступався пром. розвинутим центр. регіонам Австро-Угорщини. На поч. 20 ст. у промисловості працювало бл. 9-ти % насел. провінції (українців – 1,5 %, поляків – 9 %, євреїв – 26,5 %), з них на великих підприємствах – лише 10 %. Провідні позиції займали виробництво готового одягу, продуктів харчування, сфера обслуговування, деревообробна галузь.

Політ.-правове поле і зв'язки з ін. народами Габсбур. монархії орієнтували галиц. суспільство до зх. і центр.-європ. моделей політ. розвитку. Конституц. перетворення в Австро-Угорщині, започатк. революцією 1848–49, були остаточно утверджені у 1860-х рр. Новий держ. устрій поєднував станові пережитки середньовіччя з новочас. ліберал.-демократ. принципами, зокрема засади нац. рівноправності з обмеженням на практиці нац. прав політично слабших народів на користь сильніших – німців, поляків, угорців. Під час конституц. і децентралізатор. перетворень 1860-х рр. укр. нац. рух у Г. не зміг належно протидіяти польс., оскільки чисел. перевага насел. не гарантувала нац.-політ. рівноправності. Слабкість укр. нац. руху, відсутність в укр. суспільстві заможних верств, перерваність істор.-правової традиції призвели до того, що польс. діячі Г. закріпили за

собою статус політ. союзників австр. уряду й зосередили у своїх руках ключові ланки влади у провінції. Вищим органом австр. держ. влади у Г. 1849– 1918 було [Галицьке намісництво](#), компетенція якого визначалась повноваженнями австр. мін-в внутр. справ, віросповідань і освіти, с. господарства, частково фінансів і торгівлі. Галиц. намісник, якого обирав імператор, як правило, з представників польс. консерватив. аристократії, був його особистим представником у провінції. Він призначав нижчих чиновників, пропонував кандидатури на вищі адм. посади, наглядав над управлін. інституціями, виконував спец. доручення. На поч. 20 ст. галиц. намісниками були: *Л. Пінінський* (1898– 1903), *А. Потоцький* (1903–08), [М. Бобжинський](#) (1908–13), [В. Коритовський](#) (1913–15).

Важливою школою легал. політ. боротьби стала для галиц. українців участь у діяльності парламент. установ. 1861–1914 у Г. діяв регіон. представницько-законодав. орган – [Галицький крайовий сейм](#). Від 1900 він складався зі 161 депутата, яких обирали по 4-х групах (куріях): великих землевласників (44 депутати), міст (29), торгово-пром. палат (3), містечок і сіл (74); 11 депутатів входили до сейму на підставі займаних посад (вищі церк. ієрархи, ректори ВНЗів). Право голосу обмежувалось податк. цензом і належало бл. 10-ти % насел. провінції. Выбор. закон забезпечував галиц. полякам більшість у сеймі, оскільки українці могли здобути лише третину мандатів. На практиці через порушення законності на виборах і слабкість укр. нац. руху кількість укр. представників у сеймі здебільшого становила 15–20 осіб. Законодавча компетенція сейму була обмеженою, однак відкривала певні можливості для розвитку нац. культури, упорядкування соц.-екон. відносин і місц. самоуправління, узгодження інтересів різних сусп. груп. На поч. 20 ст. лідерами укр. сеймового представництва були: *Є. Олесницький*, [К. Левицький](#), *Є. Петрушевич*, [В. Дудикевич](#), [М. Король](#). У цей час першочерг. політ. завданням укр. руху в Г. стала боротьба за збільшення представництва депутатів-українців у Галиц. сеймі. Вона завершилась укладенням у 1913 польс.-укр. угоди, згідно з якою українцям було гарантовано 27 % депутат. мандатів. Выборча реформа продемонструвала силу укр. руху і довела можливість досягнення міжнац. компромісу.

Депутати від Г. діяли також в австр. парламенті ([Державній Раді](#)) у Відні. Выборче право до нього декілька разів зазнавало суттєвих змін, які розширювали коло учасників выбор. процесу, зокрема від 1896 кількість депутатів Держ. Ради становила 425 осіб, з них 78 представляли Г. У 1907 проведено выборчу реформу на підставі заг., прямого, рівного й таємного голосування, однак выборчі округи при цьому сконструйовано так, щоб зберегти співвідношення нац. сил. З 516-ти депутатів Держ. Ради Г. представляли 106 (з них 27 – українці). Польс. представництво (Польс. коло) було однією з найсильніших парламент. фракцій, яка суттєво впливала на політику уряду, натомість укр. депутати до выбор. реформи 1907 не відігравали у Держ. Раді поміт. ролі. Укр. питання порушувалося в ній епізодично, переважно у зв'язку з виступами укр. депутатів із протестами проти порушення закону про вибори у Г. Лідерами укр. парламент. представництва на поч. 20 ст. були: [О.](#)

[Барвінський, Ю. Романчук, К. Левицький, Д. Марков.](#)

Досвід роботи в органах самоврядування галиц. українці набували й на місц. (повіт. й громад.) рівнях. Після кількох змін 1867 закріпився поділ провінції на 74 повіти (з них 48 – у Сх. Г.) і 2 міста (Львів і Краків), що управлялися за влас. статутами. Адм. повіти у Г. одночасно були виборчими округами. У них діяли повітові ради – виборні органи з 26-ти чл., до компетенції яких належали госп. справи повіту. Перевага у повіт. радах належала польс. шляхті, яка вважала їх основою місц. самоврядування й використовувала як засіб стримування укр. руху. У селах і містах діяли органи громад. самоврядування – громад. ради, що формувалися шляхом виборів, та їх виконавчі органи, що склалися з голови (війта, бургомістра) і принаймні 2-х радних. Над органами громад. влади здійснювався подвій. контроль з боку повіт. самовряд. і урядових органів, що відкривало можливості для маніпулювання ними під час виборів. У 1902 в Г. налічувалося 6225 адм. громад і 5528 панських маєтків, які мали статус окремих адм. одиниць.

Новочасна укр. нац. ідентичність у Г. сформувалася в 19 ст. як результат взаємодії різних нац.-політ. орієнтацій – проукр., панруської (згодом проросійської), пропольс., проавстр. Наприкінці 18 – у 1-й пол. 19 ст. чимало представників укр. інтелігенції були учасниками польс. нац. руху й ідентифікували себе з польс. державниц. традицією. До 1848 єдиною світською інституцією галиц. українців був Ставропігій. інститут. У серед. 19 ст. в укр. нац. русі Г. переважали т. зв. старорусини. Їх нац. свідомість не була тотожною сучас. укр. нац. свідомості, оскільки вони вважали себе русинами (насамперед неполяками), а також частиною руського народу, однак не зовсім чітко уявляли його геогр. межі на Сході. Ці діячі започаткували ряд нац.-культур. інституцій, що відіграли важливу роль у процесі нац. самоусвідомлення, зокрема товариство «Галицько-руська матиця» (1848) й інститут «Народний дім» (1849) у Львові. У 2-й пол. 19 ст. сформувалася русофіл. течія, яка контролювала названі інституції, а також політ. товариство «Руська рада» (1870) і культ.-осв. Товариство ім. М. Качковського (1874). Носіями укр. орієнтації були народовці, які у 1868 створили культ.-осв. товариство «Просвіта», 1873 – Товариство ім. Шевченка (від 1892 – НТШ), 1885 – політ. товариство «Народна рада». Результатом розвитку народов. течії стало створення Русько-укр. радикал. партії (1890), Укр. нац.-демократ. партії (1899), Укр. соціал-демократ. партії (1899), які визначили своєю метою здобуття самостій. собор. укр. держави.

Укр. нац. рух у Г. розвивався в тісній взаємодії з польським. У міру його посилення, що відбувалося завдяки конституц.-парламент. устрою, міжнац. відносини у Г. загострювалися. Однак поряд із конфронтацією українці та поляки намагалися порозумітися, що здебільшого зводилось до надання галиц. українцям поступок у сфері розвитку нац. культури в обмін на їх відмову від домагань здійснити політико-адм. поділ Г. на укр. і польс. провінції. Ці спроби були вагомим чинником розвитку укр. і польс. нац. рухів, сприяли чіткішому усвідомленню нац. інтересів. Після запровадження на виборах до австр.

парламенту заг. голосування, укр.-польс. протистояння набуло характеру боротьби за чіткий вибір нац. ідентичності всіма мешканцями Сх. Г. Найвищим проявом цього протистояння стало вбивство у 1908 галиц. намісника А. Потоцького укр. студентом М. Січинським, який свій вчинок пояснював необхідністю відплати полякам за порушення виборчого закону й жертви з укр. боку на виборах до Галиц. сейму 1908.

Під час 1-ї світової війни тер. Г. стала ареною військ. дій між австро-нім. та рос. військами. У Львові в серпні 1914 створена [Головна українська рада \(ГУР\)](#) – представництво укр. політ. партій і груп на чолі з К. Левицьким, яка у травні 1915 реорганізувалася у Заг. укр. раду (ЗУР). З галиц. українців був сформований Легіон УСС як окрема одиниця австр. армії і ядро майбут. укр. війська. Політемігранти з Наддніпрянщини на чолі з [Д. Донцовим](#) у серпні 1914 заснували у Львові Союз визволення України – політ. організацію, що представляла нац. та екон. інтереси українців підрос. України і мала представництво у ГУР і ЗУР. Як представник усього українського народу гол. метою своєї діяльності ЗУР декларувала відродження Української Держави на Наддніпрянщині та проголошення нац.-територ. автономії укр. земель у складі Австро-Угорщини. Від вересня 1914 до червня 1915 Г. перебувала під рос. окупацією. Спираючись на галиц. москвофілів, рос. влада заборонила всі укр. установи, провела арешти серед укр. інтелігенції, зокрема митрополита *Андрея Шептицького* було вивезено до монастир. тюрми у м. Суздаль (Росія), де він перебував до Лютн. революції 1917. Відвоювавши Г., австро-угор. військ. влада, у свою чергу, провела масові арешти запідозрених у русофільстві та нелояльності до монархії Габсбургів.

Поразка у 1-й світ. війні та пов'язаний з нею розпад Австро-Угор. монархії актуалізували державотворчі плани галиц. українців. 18–19 жовтня 1918 Укр. парламент. репрезентація провела у Львові з'їзд політ. і громад. діячів укр. земель Австро-Угорщини – Укр. конституанту (Установчі збори), яка проголосила себе Укр. нац. радою з повноваженнями парламенту (голова – *Є. Петрушевич*). У листопаді 1918 на землях Г. й Буковини створена ЗУНР, яка в січні 1919 об'єдналась з УНР. У липні 1919 в результаті укр.-польс. війни, що тривала з часу проголошення ЗУНР, тер. Г. була окупована польс. військами. 25 червня 1919 Верховна рада Париз. мирної конф. передала Сх. Г. під тимчас. упр. Польщі за умови надання їй автономії та проведення плебісциту. Офіц. рішення про приєднання Г. до Польщі прийняте Радою послів Антанти 14 березня 1923. Польс. уряд взяв на себе зобов'язання надати Г. спец. самоуправління, яке не виконав.

У 1921 тер. Г. поділено на 3 воєводства – Львів., Терноп., Станіслав. (нині Івано-Фр. обл.), причому до першого включено ряд повітів етніч. польс. земель. Усупереч істор. традиції на позначення Сх. Г. була запроваджена назва «Сх. Малопольща». Згідно з переписом 1931, тут проживало 5,4 млн осіб, з них греко-католиків – 3,2, римо-католиків – 1,6, юдеїв – 0,5 млн осіб. Міські жителі становили: у Львів. воєводстві – 24,8 %, Станіслав. – 19,9 %, Терноп. – 16,9 % населення. Економіка краю перебувала у стані застою, поглибленого офіц.

політикою підтримки промисловості й с. господарства лише в етніч. польс. р-нах. Пром-сть Г. відзначалася низьким рівнем механізації виробництва та однобокою структурою (переважала лісова галузь). Політика польс. влади у краї була спрямована на макс. обмеження укр. громад., культур. і госп. життя. Г. належала до аграрно перенасел. р-нів із високою густотою сільс. насел., особливо у Передкарпатті. Незважаючи на це, польс. уряд проводив інтенсивну колонізац. політику, сприяючи поселенню тут військ. осадників і цивіл. польс. колоністів. Тоді ж посилилась еміграція, оскільки польс. урядовці, намагаючись прискорити переселення українців і євреїв за океан, розробили у 1930-х рр. низку таєм. еміграц. планів. Полонізац. тиск на укр. насел. був особливо помітним у галузі освіти.

Поразка ЗУНР і захоплення Г. Польщею зумовили глибоку кризу укр. суспільно-політ. руху, яка проявлялась у надзвичай. строкатості політ. угруповань та різному розумінні укр. суспільством завдань нац. руху за нових умов. Укр. нац.-демократ. об'єднання та УГКЦ, незважаючи на значний авторитет у суспільстві, поступалися політ. впливами крайнім націоналіст. і прорад. (прокомуніст.) угрупованням. Знач. поширення набула діяльність ОУН, впливи якої зростали із загостренням укр.-польс. відносин. Від 1930 режим Ю. Пілсудського перейшов у відкритий наступ проти опозиції. Кульмінацією репресій проти укр. нац. руху стала *пацифікація*. Укладена в 1935 угода про «нормалізацію» укр.-польс. відносин тільки на деякий час стабілізувала ситуацію. В умовах остаточ. утвердження авторитар. режиму в Польщі, загострення міжнар. відносин, поширення радикал. настроїв в укр. суспільстві, спроби помірков. політиків перевести польс.-укр. конфлікт у русло конструктив. співпраці не мали успіху.

Після поч. 2-ї світової війни нім. армія дійшла до околиць Львова. 17 вересня 1939 згідно із пактом Молотова–Ріббентропа на тер. Г. вступила рад. армія, яка зайняла землі від Збруча до Сяну. Прихід червоноармійців підтримали насамперед незаможні мешканці Г., для агітації яких рад. пропаганда вміло використовувала привабливість гасел нац. визволення і соц. справедливості. Нар. збори Зх. України, що відбулися у Львові 26–28 жовтня 1939, проголосили встановлення на цій тер. рад. влади і ухвалили декларацію про прийняття краю до складу СРСР. 1 листопада 1939 на сесії ВР СРСР було прийнято закон про включення Зх. України до складу СРСР із возз'єднанням її з УРСР. На тер. Г. створ. Львів., Станіслав. (від 1962 – Івано-Фр.), Терноп. та Дрогоб. (1959 об'єднана з Львів.) області. Хоча рад. влада не збиралася задовольняти нац. права українців, приєднання зх.-укр. земель до УРСР об'єктивно стало вагомим кроком до консолідації укр. нації.

Після завершення юрид. оформлення нового політ. статусу краю, в Г. розпочалося форсоване запровадження порядків, що існували у СРСР – радянізація. Насамперед уніфіковувалося суспільно-політ. життя (відповідно до рад. зразка) і встановлювалася однопартійна політ. система з монополією комуніст. партії на держ. владу та особл.

функціями карал. органів. Усі важливі посади нової парт.-держ. адміністрації займали працівники, які прибули зі сх. областей УРСР, а також РФ. Керівні кадри на місцях призначувано переважно з осіб пролетар. походження, які не мали спец. освіти або тривалий час були безробітними. Одним із перших заходів рад. влади стала ліквідація всіх укр. культ.-осв., спорт., кооп., наук. організацій, зокрема НТШ у Львові. Проведена рад. владою націоналізація пром. підприємств і колективізація с. господарства виявили хронічні хвороби соціаліст. економіки: низьку ефективність більшості держ. підприємств, незбалансованість попиту і пропозиції, незадовільну якість продукції. У процесі інтеграції зх.-укр. земель рад. режим проводив широкомасштабні репресивні акції. Наймасовішим видом репресій стали депортації у Сибір, пн. р-ни європ. частини РФ, Казахстан. Усього із зх. областей 1940–41 вивезено бл. 10-ти % насел. За два неповних роки рад. влада остаточно дискредитувала себе.

У червні 1941 Г. була окупована нім. військами, а 1 серпня 1941 увійшла до складу [Генеральної губернії](#) з центром у Кракові як дистрикт. Значна частина насел. Г. зустріла німців прихильно – як визволителів від рад. терору. Перед відступом, в останні дні червня 1941, рад. влада знищила тисячі політв'язнів, зокрема у Львові. Після вступу до міста нім. армії і відкриття тюрем було знайдено тіла від 3-х до 4-х тис. в'язнів (за деякими джерелами – бл. 10-ти тис.). 30 червня 1941 у Львові на зборах укр. громад., культур. і політ. діячів з ініціативи ОУН(б) проголошено відновлення Української Держави, яку очолив *Я. Стецько*. Хоча в плани керівників нацист. Німеччини не входило відновлення укр. державності (ініціатори акта 30 червня 1941 Я. Стецько, [С. Бандера](#), *Л. Ребет* та ін. були заарешт.), геогр. розташування Г., перебування краю в минулому у складі Австро-Угорщини, сформоване 1939–41 негативне ставлення насел. до рад. влади зумовили дещо ліберальніший окупац. режим, ніж на ін. укр. землях. У Кракові від 1940 легал. діяв *Український центральний комітет* на чолі з [В. Кубійовичем](#), який координував діяльність укр. громад.-культур. організацій у Ген. губернії. Для обстоювання інтересів укр. насел. перед нім. владою у вересні 1941 у Львові створений *Український крайовий комітет* на чолі з *К. Паньківським*, який у березні 1942 об'єднався з Укр. центр. комітетом. З галичан була сформована дивізія [«Галичина»](#).

Улітку 1944 у Г. відновлено рад. владу. Зміни в екон. і соц. житті насел. Г. після 2-ї світової війни мали суперечливий характер. Відбулася певна модернізація екон. потенціалу регіону, здійснено реконструкцію старих і споруджено багато нових пром. підприємств. Рад. влада зробила загальнодоступним здобуття освіти. Укр. мова стала домінуючою в навч. закладах. Разом з тим, радянська Г., як і всієї Зх. України, супроводжувалася масовими репресіями проти місц. насел., виселенням його у глибинні р-ни СРСР, русифікацією. Відбувалося пониження соц. статусу інтелігенції. Протягом 1945–46 практично весь єпископат УГКЦ зазнав репресій за звинуваченням у зраді батьківщині, зокрема митрополит *Йосиф Сліпий*, заарешт. у квітні 1945, 18 р. перебував у мордов. і

сибір. таборах (у 1963 під тиском світової громадськості висланий за межі СРСР). Сама Церква офіц. ліквідована на *Львівському соборі* 1946 (вийшла з підпілля у 1989). Індустріалізація краю здійснювалася адм. методами, без урахування істор. традицій регіону, значною мірою за застарілими технологіями. Рад. система господарювання базувалася на екстенсив. нерац. використанні природ. ресурсів, що завдавало знач. шкоди довкіллю.

Зазнала докорін. змін і нац. структура насел. У результаті рад.-польс. депортац. акцій 1944–46 з підрад. Г. були виселені поляки; а з тієї частини зх.-укр. земель, що відійшла до Польщі, українців депортовано в УРСР, переважно до її зх. областей, зокрема на Волинь. У свою чергу, польс. комуніст. уряд реалізував у 1947 план примусового переселення українців з прикордон. р-нів (Надсяння, Лемківщина) і розпорошення їх по всій тер. Польщі ([Акція «Вісла»](#)). Натомість здійснювалось кероване переселення росіян і українців із Сх. України, пов'язане з формуванням нової адм.-політ. системи й пром. будівництвом. Гол. місцями розселення стали обласні центри і міста. Перевага в адміністраціях російськомов. кер. була одним із факторів, що сприяв русифікації. У місцях компакт. проживання, зокрема у великих містах, росіяни активно підтримували рад. традиції, об'єктивно знаходячи у них форму захисту своєї (відмінної від укр.) етнокультур. сутності.

Корінні галичани неоднозначно сприймали соціаліст. перетворення, що здійснювались паралельно з процесом повоєн. відбудови. На тер. Г. УПА та укр. нац. збройне підпілля до серед. 1950-х рр. чинили опір сталін. режиму. У наступні десятиліття вона стала центром опозиц., зокрема правозахисної діяльності, яка на межі 1980–90-х рр. переросла у широкий укр. нац. рух.

Велике морал. й політ. значення мав організов. 21 січня 1990 з нагоди річниць самостійності й соборності України «людський ланцюг», що пов'язував Київ зі Львовом та Івано-Франківськом. Однозначну перевагу в Г. державниц. настроїв засвідчили результати ініційов. керівництвом СРСР референдуму 17 березня 1991. У середньому по Україні 70,5 % громадян, які взяли участь у голосуванні, висловилися за збереження СРСР як оновленої федерації рівноправ. суверен. респ., тоді як у Г. цей показник виявився значно нижчим: у Львів. обл. – 16,4 %, Івано-Фр. – 18,2 %, Терноп. – 19,3 %. Натомість на референдумі 1 грудня 1991 за підтвердження [Акта проголошення незалежності України](#) у Львів. обл. проголосувало 97,5 % громадян, Івано-Фр. – 98,4 %, Терноп. – 98,7 %. Ці результати перевищили середній показник по Україні – 90,3 %.

Нині Г. належить до найоднорідніших у нац. відношенні регіонів України. 2001 питома вага українців у Львів. обл. становила 94,8 %, росіян – 3,6 %, поляків – 0,7 %; в Івано-Фр. обл. – відповідно 97,5 %, 1,8 % і 0,1 %; у Терноп. обл. – 97,8 %, 1,2 % і 0,3 %. У Г. переважає сільс. тип розселення. Питома вага сільс. жителів у Львів. обл. становить 40,7 %, Івано-Фр. – 57,9 %, Терноп. – 50,4 %.

Терноп. – 57,5 %.

Тер. сучас. Г. розподілена між двома екон. р-нами: Карпат. (Львів., Івано-Фр., Закарп., Чернів. обл.) і Поділ. (Терноп., Хмельн., Вінн. обл.). Карпат. екон. р-н знаходиться у лісовій і лісостеп. природ. зонах. Тут зосереджена переважна більшість укр. запасів харч. і калій. солей, озокериту. Поділ. екон. р-н майже повністю розташ. у лісостеп. природ. зоні, що зумовило однотипність його природ. умов і ресурсів. Більше половини земел. ресурсів складають чорноземи. Найважливіші завдання подальшого розвитку продуктив. сил Г. – забезпечення соц.-екон. і екол. збалансованості, створення сучас. рекреац.-туристич. господарства.

Після проголошення держ. незалежності України галиц. суспільство переживає суперечливий процес пошуку свого місця у заг.-укр. політ., екон. і культур. просторі. Під час виборів до ВР України та Президента України галиц. електорат послідовно та майже одноставно віддає свої голоси за політ. сили нац.-демократ. орієнтації.

Рекомендована література

1. F. Bujak. Galicya. T. 1–2. Lwów, 1908–10;
2. W. Najdus. Szkice z historii Galicji. T. 1–2. Warszawa, 1958;
3. Герасименко М. П. Аграрні відносини в Галичині в період кризи панщинного господарства. Л., 1959;
4. Стеблій Ф. І. Боротьба селян Східної Галичини проти феодального гніту. К., 1961;
5. Кравець М. М. Селянство Східної Галичини і Північної Буковини у другій половині XIX ст. Л., 1964;
6. Свежинський П. В. Аграрні відносини на Західній Україні в кінці XIX – на початку XX ст. Л., 1966;
7. Торжество історичної справедливості: Закономірність возз'єднання західноукраїнських земель в єдиній Українській Радянській державі. Л., 1968;
8. J. Kozik. Ukraiński ruch narodowy w Galicji w latach 1830–1848. Kraków, 1973;
9. Його ж. Między reakcją a rewolucją. Studia z dziejów ukraińskiego ruchu narodowego w Galicji w latach 1848–1849. Warszawa; Kraków, 1975;
10. Кубійович В. Українці в Генеральній Губернії 1939–1941. Історія Українського Центрального Комітету. Чикаго, 1975;
11. Макарчук С. А. Етносоциальное развитие и национальные отношения на западноукраинских землях в период империализма. Л., 1983;
12. J.-P. Himka. Socialism in Galicia. The Emergence of Polish Social Democracy and Ukrainian Radicalism (1860–1890). Cambridge, 1983;
13. P. R. Magocsi. Galicia: A Historical Survey and Bibliographic Guide. Toronto, 1983;
14. Ковальчак Г. І. Економічний розвиток західноукраїнських земель. К., 1988;

15. J. Gruchala. Rząd austriacki i polskie stronnictwa polityczne w Galicji wobec kwestii ukraińskiej (1890–1914). Katowice, 1988;
16. Мазурок О. С. Города западноукраинских земель эпохи империализма (социально-экономический аспект). Л., 1990;
17. Кугутяк М. Галичина: сторінки історії: Нарис суспільно-політичного руху (XIX ст. – 1939 р.). Ів.-Ф., 1993;
18. Балабушевич Т. А. Аграрна історія Галичини другої половини XVIII ст. К., 1993;
19. Гунчак Т. У мундирах ворога. К., 1993;
20. Косик В. Україна і Німеччина у Другій світовій війні. Париж; Нью-Йорк; Л., 1993;
21. S. Grodziski. Sejm Krajowy galicyjski 1861–1914. T. 1–2. Warszawa, 1993;
22. Заставний Ф. Д. Географія України: У 2 кн. Л., 1994;
23. Рубльов О. С., Черченко Ю. А. Сталінщина й доля західноукраїнської інтелігенції (20–50-ті роки ХХ ст.). К., 1994;
24. Galicja i jej dziedzictwo. T. 1–15. Rzeszów, 1994–2001;
25. Касьянов Г. Незгодні: українська інтелігенція в русі опору 1960–80-х років. К., 1995;
26. Nationbuilding and the Politics of Nationalism. Essaus of Austrian Galicia. Cambridge, 1995;
27. Аркуша О. Галицький сейм: виборчі кампанії 1889 і 1895 рр. Л., 1996;
28. Грицак Я. Нарис історії України: формування модерної української нації XIX– XX ст. К., 1996;
29. Німецькі колонії в Галичині. Історія, архітектура, культура. Л., 1996;
30. Cz. Partacz. Od Badeniego do Potockiego. Stosunki polsko-ukraińskie w Galicji w latach 1888–1908. Toruń, 1996;
31. Терлюк І. Росіяни західних областей України. Л., 1997;
32. Кравченко Б. Соціальні зміни і національна свідомість в Україні ХХ ст. К., 1997;
33. Макарчук С. А. Українська Республіка галичан. Л., 1997;
34. Яковенко Н. Нарис історії України з найдавніших часів до кінця XVIII століття. К., 1997;
35. Литвин М. Українсько-польська війна 1918–1919 рр. Л., 1998;
36. Русначенко А. М. Національно-визвольний рух в Україні: середина 1950-х – початок 1990-х років. К., 1998;
37. Горленко І. О., Тарангул Л. Л. Економічні райони України. К., 1999;
38. Крип'якевич І. Галицько-Волинське князівство. Л., 1999;
39. Кріль М. Слов'янські народи Австрійської монархії: освітні та наукові взаємини з українцями. 1772– 1867. Л., 1999;
40. Литвин М. Р., Луцький О. І., Науменко К. Є. 1939. Західні землі України. Л., 1999;
41. Попик С. Українці в Австрії 1914–1918. Австрійська політика в українському питанні періоду Великої війни. К.; Чц., 1999;
42. Z. Fras. Galicja. Wrocław, 1999;
43. J.-P. Himka. Religion and Nationality in Western Ukraine. The Greek Catholic Church and the Ruthenian National Movement in Galicia, 1867–1900. Montreal; Kingston; London; Ithaca, 1999;

44. Бахтурина А. Ю. Политика Российской Империи в Восточной Галиции в годы Первой мировой войны. Москва, 2000;
45. Красівський О. Галичина у першій чверті ХХ ст.: Проблеми польсько-українських стосунків. Л., 2000;
46. Патер І. Союз визволення України: проблеми державності і соборності. Л., 2000;
47. Чорновол І. Польсько-українська угода 1890–1894 рр. Л., 2000;
48. Киричук О. Львівський Ставропігійський інститут у громадському житті Галичини другої половини ХІХ – початку ХХ ст. Л., 2001;
49. Крушельницька Л. І. Рубали ліс... (Спогади галичанки). Л., 2001;
50. Орлевич І. Ставропігійський інститут у Львові (кінець ХVІІІ – 60-і рр. ХІХ ст.). Л., 2001;
51. Міста і села Галицького району: історія, пам'ятки, особистості. Ів.-Ф., 2001. Кн. 1, 2003. Кн. 2;
52. Цьолнер Е. Історія Австрії / Пер. з нім. Л., 2001;
53. A. V. Wendland. Die Russophilen in Galizien. Ukrainische Konservative zwischen Österreich und Rußland (1848–1915). Wien, 2001;
54. Зашкільняк Л. О., Крикун М. Г. Історія Польщі: Від найдавніших часів до наших днів. Л., 2002;
55. Ісаєвич Я. Українське книговидання: Витоки, розвиток, проблеми. Л., 2002;
56. Михальський Ю. Польські політичні партії та українське питання в Галичині на початку ХХ століття (1902–1914). Л., 2002;
57. Монолатій І. Від контактів до співпраці: соціально-економічне становлення та культурний розвиток німців у Галичині (1772–1940). Ів.-Ф.; Коломия, 2002;
58. Русначенко А. М. Народ збурений: Національно-визвольний рух в Україні й національні рухи опору в Білорусії, Литві, Латвії, Естонії у 1940–50-х роках. К., 2002;
59. Чорновол І. Українська фракція Галицького крайового сейму 1861–1901 рр. (нарис з історії українського парламентаризму). Л., 2002;
60. Боляновський А. Українські військові формування в збройних силах Німеччини (1939–45). Л., 2003;
61. Гловацький І. Українські адвокати у політичних судових процесах у Східній Галичині (1921– 1939 рр.). Л., 2003;
62. Капраль М. Національні громади Львова ХVІ–ХVІІІ ст. (соціально-правові взаємини). Л., 2003;
63. Качараба С. Еміграція з Західної України (1919–1939). Л., 2003;
64. Киричук Ю. Український національний рух 40–50-х років ХХ століття: ідеологія та практика. Л., 2003;
65. Рябчук М. Дві України: реальні межі, віртуальні війни. К., 2003;
66. Грицак Я. Страсті за націоналізмом: Історичні есеї. К., 2004;
67. Наконечний Є. П. «Шоа» у Львові: Спогади. Л., 2004;
68. Галичина: Довідково-біогр. вид. Т. 1. К., 2004.

Бібліографічний опис:

Галичина / О. Г. Аркуша, М. М. Мудрий // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2006. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-28395>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).